

Bijsluiter bij de verslagen van de interviews met de lidsteden

Telefonische interviews

Bestuursleden van het BGS hebben eind 2015 en begin 2016 interviews gehouden met vertegenwoordigers van bijna alle negentien lidsteden. Meestal waren dit telefonische interviews. Naast de vaste aandachtsvelden waren er deze keer twee specifieke thema's, namelijk 'fundamentalisme' (en hoe daar mee om te gaan) en 'het belang van gebouw en vierplek in de wijk' (over het eigen kerkgebouw als huis voor de buurt, samenwerking met migrantenkerken, etc. – dit mede ingegeven door het initiatief van de 'kringgemeentes' dat in één van de Amersfoortse wijken wordt ontwikkeld).

Reorganisaties

Zoals verwacht ging het in veel gesprekken uitgebreid over lopende reorganisaties, over de aanpak daarvan en de communicatie. Een eerste scan maakt duidelijk hoeveel tijd en energie er nog steeds gaat zitten in veranderingsprocessen, ook als een reorganisatie op papier inmiddels is afgerond. In Deventer bijvoorbeeld, waar men in één kerkgebouw trok, vraagt de nieuwe organisatie nog de nodige afstemming.

De vraag naar draagvlak en slagkracht

Versillende steden (Breda en Arnhem bijvoorbeeld) melden dat het proces is vastgelopen doordat het in elk geval in de beleving van veel gemeenteleden te veel een *top down* proces was. Een bestuurlijke wisseling van de wacht kan zeer pijnlijk zijn voor betrokkenen, maar genereert soms ook nieuw enthousiasme (Den Haag, Breda).

Met zo'n bestuurswisseling is een bepaalde bestuurs*cultuur* (met bijbehorend bestuurdersjargon) nog niet verdwenen. Het *top down* denken kan inmiddels een ingegroeide en gelegitimeerde omgangswijze tussen wijken en stad zijn geworden.

Soms – bijvoorbeeld in Arnhem – is een reorganisatie zelfs teruggedraaid, omdat nieuwe bestuurders constateerden dat het draagvlak geheel ontbrak. Vragen die tijdens onze 'anatomische lessen' zijn gesteld, blijven duidelijk zeer actueel: de vraag naar het *eigenaarschap* van veranderingsprocessen en de vraag naar de verhouding tussen *draagvlak en slagkracht*. Goede *communicatie* is, zoals in het interview met Groningen naar voren komt, uiteraard ook essentieel.

De vraag naar solidariteit

In een aantal steden wordt niet gekozen voor herstructurering op basis van een uitgewerkte visie. Men laat het krachtenveld bepalen hoe het proces zich ontwikkelt (kunnen wijkgemeentes financieel overeind blijven, blijft het aantal kerkgangers enigszins op peil), zij het dat er wel heldere regels en criteria worden opgesteld, ondermeer om de onderlinge solidariteit te waarborgen (Amersfoort hanteert bijvoorbeeld een *rekenmodel*, Leiden een *matrix*). In Rotterdam is er geen AK voor de hele stad en dus ook geen centrale sturing. Samenwerking tussen gemeentes is er alleen bij projecten en vraagt steeds opnieuw een charmeoffensief.

De solidariteit tussen draagkrachtige en minder draagkrachtige wijkgemeentes staat soms onder spanning. Ook kan er een wrijving ontstaan tussen wijkgemeentes in monumentale kerken en in nieuwere gebouwen, zoals in Apeldoorn. Hoe ga je om met monumenten die naar de samenleving toe gezichtsbepalend zijn, maar veel geld kosten? Verder kan de solidariteit met stedelijke projecten (bijvoorbeeld het 'tweede spoor' in Amersfoort) een probleem zijn, zeker als wijkgemeentes enerzijds de eigen broek moeten ophouden en anderzijds bij moeten dragen aan bovenwijkse activiteiten. Met het tweede spoor, de beweging 'naar buiten', komt er een spanningsveld boven dat vaak verlamvend uitwerkt. Waar zit dan de samenhang? Wat is je gezamenlijk perspectief? Een financieel beheersbaar model kan mensen te veel drukken in het overleven in de wijken.

Voorbij de verlegenheid?

De urgentie om te (blijven) veranderen en vernieuwen wordt niet alleen ingegeven door financiële zorgen, maar ook door de wens om relevant te zijn voor stad en samenleving en voor doelgroepen die zich meer en meer van de kerk vervreemden, met name jongeren. Veel gemeentes hebben het beleidsvoornemen om missionair te zijn en om iets te betekenen voor jongeren. De verslagen laten opnieuw zien hoe moeizaam die weg van verandering kan zijn. Niet alleen omdat, als gezegd, veel tijd en energie wordt besteed aan de herstructurering van de eigen organisatie, vaak een zeer gecompliceerd proces (samen gemeenschap zijn eist meer aandacht op dan de boodschap voor de wereld). We proeven ook een grote verlegenheid (soms wordt die expliciet benoemd, zoals in het verslag van Arnhem). Verlegenheid in twee opzichten: (1) de intentie om naar buiten te treden is er wel, maar men mist de concrete handvaten om in de eigen situatie aan de slag te gaan (het blijkt ook erg afhankelijk van de competenties van de ambtsdragers die aan het roer staan), en (2) men merkt een grote verlegenheid om met het eigen geloof naar buiten te treden (zijn we niet te opdringerig? en: wat geloven we eigenlijk, en delen we dat met elkaar?)

Naar buiten toe als kerk – wat werkt? Drie bewegingen

In Assen is het goede voornemen om een programma voor dertigers te ontwikkelen (met mensen van de doelgroep) voorlopig bevroren na een aantal teleurstellende pogingen om iets van de grond te krijgen. Tegelijk is een pop-up winkel, het initiatief van de stadspredikant, wel succesvol. Acties die min of meer spontaan ontstaan kunnen succesvol zijn en bovendien ervaren worden als iets dat zeer direct en concreet het eigen geloofsleven raakt. We constateren drie bewegingen:

(1) impulsen vanuit de samenleving brengen iets op gang in een gemeente

De werkelijkheid buiten de kerk dringt zich opeens aan je op. De wereld staat op de stoep en je moet er iets mee. Veel steden melden acties voor vluchtelingen. Op het station van Emmen bijvoorbeeld voorzien kerkelijke vrijwilligers de vluchtelingen op doorreis naar Ter Apel van koffie, brood en advies. Kerken laten daar hun kracht zien, ondanks vergrijzing en terugloop. Mensen van buiten de *inner circle* raken betrokken en kerken kunnen vaak rekenen op veel *goodwill* in de buurt en de stad. Voor de eigen gemeente is het stimulerend. Het is concreet (we kunnen eindelijk iets *doen*), het is relevant (we betekenen iets), het is samenbindend (ook tussen kerken onderling, zie Emmen) en het raakt het geloof van mensen (dit is waar het echt om gaat).

(2) initiatieven van enthousiaste enkelingen brengen iets op gang

Pioniersplekken ontstaan vaak zo (bijvoorbeeld in Deventer, waar een jonge vrijwilliger een pioniersplek voor twintigers en dertigers van de grond kreeg). De vraag is hoe duurzaam dit soort

projecten zijn. Het hangt vaak sterk af van de vraag of men zich in de wijkkerken verbonden en verantwoordelijk voelt. Er kan een gevoel ontstaan van concurrentie (vrijwilligers die zich gaan inzetten voor pionierswerk ben je kwijt in je wijkgemeente) en er kunnen wrijvingen ontstaan tussen de verschillende beroepskrachten (in de sfeer van: de pioniers doen de leuke dingen voor de mensen, de wijkpredikanten 'het corvee in de wijken'). Kortom: is er een gedeelde visie, een gezamenlijk perspectief?

(3) visie- en beleidsontwikkeling brengt iets op gang

Belangrijke vragen zijn hier: wat is het eigenlijke motief? Is het (expliciet of impliciet) gericht op voortbestaan van de gemeenschap, en is de ander dus object? Is een stedelijk jongerenproject bijvoorbeeld mislukt als de groep jongeren op zichzelf verder gaat (Amersfoort)? En: ben je bereid om veel te investeren (niet alleen geld, maar vooral ook menskracht en tijd) en de activiteit prioriteit te geven, ook als dit ten koste gaat van andere activiteiten?

Thema fundamentalisme

De aanslagen in Parijs en andere ontwikkelingen in de wereld laten kerken uiteraard niet onberoerd. Er zijn bijeenkomsten georganiseerd en predikanten hebben een kanselboodschap geschreven (Amersfoort). Vaak gebeurde dit *ad hoc*, in sommige steden kon men terugvallen op langlopende contacten en interreligieuze platforms. Een voorbeeld hiervan is Tilburg waar predikanten jarenlang hebben geïnvesteerd in interreligieuze contacten. Een ander voorbeeld is de Lucaskerk in Den Haag, waar met een lange adem contacten tussen buurtgenoten van verschillende religies zijn opgebouwd. Rotterdam kent ook diverse platforms en heeft een burgemeester die zich graag laat uitnodigen om te spreken op bijeenkomsten die de 'wij-samenleving' bevorderen. De PG Zwolle heeft al jarenlang contact met moslims en joden dankzij het overlegorgaan SLAG (Samen Leven, Ander Geloven). Het zou interessant zijn om na te gaan wat gemeentes kunnen leren van gemeentes die al langer contact hebben met moskee en synagoge, al dan niet georganiseerd in een interreligieus platform dat ook als klankbord kan dienen voor de burgerlijke overheid. Kunnen stadsgemeentes het zich in deze tijd veroorloven om zo iets niet te hebben? Waar zet je in: bij het gesprek tussen leidinggevende figuren in de diverse gemeenschappen of juist heel lokaal bij het buurtwerk? Hier speelt ook de vraag tijdens de anatomische lessen naar voren kwam: waar zet je je predikanten in? Moeten zij als academisch opgeleide theologen niet juist het voortouw nemen, zoals in Tilburg (en van hun achterban de tijd en de ruimte krijgen om dit te doen, ook al dit ten koste gaat van andere predikantstaken)? In het verslag van Tilburg wordt gemeld dat de predikanten zich daar nadrukkelijk missionair noemen.

Thema 'gebouw en vierplek in de wijk'

In het verslag van Amersfoort komt de 'kringgemeente' expliciet aan de orde, met name omdat één van de predikanten gedachten hierover heeft ontwikkeld. Ook in andere steden zoekt men naar vormen van kerkelijke presentie in wijken waar de klassieke wijkgemeente (met wijkkerk en wijkpredikant) niet meer overeind kan blijven. Het uitgangspunt van de PG Groningen is: 'Ga nooit weg uit de wijk!'. De gemeente als geheel wil zich verantwoordelijk voelen (zeker ook financieel) voor kerkelijke aanwezigheid in wijken waar het kerkgebouw moet sluiten. Daarbij moet dan gedacht worden aan kleine vierplekken (in de kapel van een verzorgingshuis of een woonkamer) en aan diaconale projecten.

STEDENTRIP 2015

Een belangrijke doelstelling van het Beraad Grote Steden (BGS) is: de signalering van, reflectie op en beleidsontwikkeling bij thema's die van belang zijn voor kerk-zijn in de stad. Met het oog op deze doelstellingen vindt het bestuur het van groot belang een contact met de steden te onderhouden dat werkelijk inhoudelijk is. Met regelmaat willen we peilen wat er leeft en gaande is en inventariseren welke thema's en processen veel aandacht vragen.

Het BGS doet dat onder meer door middel van de zgn. *Stedentrip*. Die bestaat uit een jaarlijks (telefonisch) contact door een bestuurslid van het beraad met een of meerdere sleutelfiguren van de desbetreffende gemeente.

Vaste velden

Om zich op dit contact goed te kunnen voorbereiden, wordt door het desbetreffende bestuurslid bij de AK informatie opgevraagd uit de desbetreffende gemeente en stad (beleidsplannen, visiestukken, jaarrekeningen e.d.). Mede op basis van deze stukken wil het BGS dan steeds een aantal velden thematiseren: wat zijn de ontwikkelingen, verwachtingen, kansen, uitdagingen op dat veld? Die velden zijn:

- financiën, gebouwen, formatie
- jeugdwerk
- ouderenwerk
- missionair werk / missionair pioniers / kerkgroei
- bijzondere ontwikkelingen in de stad
- vrijwilligersbeleid
- organisatiestructuur van de gemeente / functioneren van centrale organen
- visie: wat is de sturende visie voor de toekomst, verder dan 2 of 3 jaar?
- verwachting: wat wordt over een of twee jaar actueel, wat zit er aan te komen, wat gaat spelen?

Wisselende thema's

Daarnaast wil het BGS steeds ook een thematische peiling doen in aanvulling op de velden, die elke belronde aan de orde komen. In elke Stedentrip willen we een of twee grotere thema's aan inbrengen, waar meerdere gemeenten mee worden geconfronteerd en waarop we alle gemeenten willen bevragen. Voor de stedentrip van 2015 zijn dat de volgende thema's:

1. *Het belang van het gebouw en de vierplek in de wijk*

- Zijn er in de gemeente kerken die desnoods zonder predikant verder willen, open willen blijven? Zijn er kerken in jullie gemeente die dat al doen? Wat zijn de ervaringen?
 - Zijn er kerken die een echte buurtfunctie vervullen, ook voor activiteiten die niet door de kerk worden georganiseerd?
 - In hoeverre verhoudt de gemeente zich tot eventuele 'nieuwe kerken', die her en der worden opgericht? En tot de oudere internationale en migrantenkerken? Is er samenwerking: naar binnen toe of naar buiten toe?
 - Heeft de kerk ook een functie als enige grote ruimte/zaal in de buurt of in de wijk? Hoe wordt die functie benut dan wel uitgebuit?
 - Hoe kijken jullie aan tegen de toekomst van de kerkgebouwen: welk beleid is er voor de langere termijn, zijn daar gedachten over ontwikkeld?

2. *Fundamentalisme*

Driekwart jaar geleden werden we opgeschrikt door de aanslagen in Parijs. Meer dan ooit zetten ze ons toen aan het denken over de vraag, welke weerstand onze cultuur en onze kerk tegen een dergelijk fundamentalisme kan ontwikkelen. Hoewel we inmiddels een tijd verder zijn, hebben de vragen aan actualiteit niets ingeboet. Ze zijn hooguit tijdelijk naar de achtergrond verdwenen, maar kunnen op elk moment weer in alle hevigheid op de voorgrond komen te staan.

- Zijn er naar aanleiding van deze aanslagen initiatieven ondernomen, gesprekken gevoerd, bijeenkomsten geweest?
- Is er vanuit de kerk contact met de burgerlijke gemeente over dergelijke gebeurtenissen of ontwikkelingen?
- Zijn er contacten met moslims, met moskeeën? En is dat contact zodanig, dat hierover gesprekken worden gevoerd? Worden er gemeenschappelijke activiteiten ondernomen?
- Is er contact met de synagoge, met een Joodse gemeente? En is dat contact zodanig, dat hierover gesprekken worden gevoerd? Worden er gemeenschappelijke activiteiten ondernomen?
- Is er een platform of overlegorgaan van de verschillende levensbeschouwingen en religies aanwezig en werkzaam? Welke invloed heeft het? En zo nee: was het er? Wordt zo'n platform gemist? Waarom is het verdwenen?

Den Haag, 18 september 2015

Derk Stegeman

STEDENTRIP 2015 - Amersfoort

Helicopterview

Om te beginnen: zie het verslag van de Anatomische Les.

Sinds die Anatomische Les heeft Amersfoort het ‘tweede spoor’ – initiatieven van vernieuwing buiten de structuur van de wijkgemeenten en centrale colleges om – enigszins laten liggen. De aandacht is uitgegaan naar de interne bedrijfsvoering, omdat een aantal predikantsvacatures versneld op de agenda kwamen te staan. Een en ander heeft geresulteerd in het document *Spelregels financieel beleid PGA* (wellicht ook voor elders belangwekkend - bijlage). Helder is vastgelegd hoe de wijkgemeenten voor zichzelf verantwoordelijkheid dragen en hoe ze allen desalniettemin in hetzelfde schuitje van de PGA zitten. De wederkerige verantwoordelijkheid heeft duidelijk gestalte gekregen, o.m. in een vitaliteitsscan en een solidariteitsfonds. Naast een solidariteitsfonds is er ook een vernieuwingsfonds; de initiatieven die uit dit laatste budget worden gefinancierd, komen voort uit de wijkgemeenten en hebben betrekking op vernieuwende activiteiten van diezelfde wijkgemeenten (zoals het project *Onder de vijgenboom* van de Bergkerk, dat ook landelijk wel aandacht kreeg). De vernieuwing op wijkniveau spoort op sommige plekken wel met het zgn. 2^e spoor (nieuwe activiteiten voor nieuwe doelgroepen), maar blijven wijkgebonden en daarmee kerkgebouwgebonden activiteiten. Het fonds werd nog nooit uitgeput. Een dergelijke ‘bedrijfsvoering’ vraagt veel van de vrijwilligers, zeker in de centrale colleges. Bovendien heeft de AK ook uitgesproken dat veel zorg voor de cijfers van belang is, maar dat er ook veel zorg voor de mensen achter die cijfers moet zijn. Men wil een cultuur van onderlinge zorg en gedeelde verantwoordelijkheid in stand houden. De PGA ontwikkelt daartoe een vitaliteitsscan (bijlage) waarin de wijken zichzelf een spiegel voorhouden, zowel qua kader en activiteiten, als financieel. Daarmee bevorderen we het ‘tijdig signaleren en meedenken’ en hopen we het ‘achteraf afrekenen en ingrijpen’ te voorkomen. Komend voorjaar wordt deze vitaliteitsscan voor het eerst uitgevoerd. Zorgen over het vrijwilligerskader zijn er eigenlijk alleen voor wat betreft de wijkgemeente in het Soesterkwartier.

Zoals gezegd: het gesprek in de AK over het ‘tweede spoor’ heeft eigenlijk wat stil gelegen. Het is de bedoeling dat dat dit jaar wel echt weer op de agenda komt te staan. Centrale aanzwengeling is wel nodig, vanuit de wijken is er niet heel veel animo – de aandacht gaat toch naar de continuering en vernieuwing van het werk in de wijkgemeenten.

- Er komt een nota naar de AK, die voorstelt om stad-breed een netwerk voor de opvang van en zorg voor **ouderen**. Het betreft dan ouderen die niet meer in een zorgcentrum terecht kunnen, ook niet voor zichzelf kunnen zorgen en die buiten het bereik van het wijkpastoraat vallen. Men wil hiervoor ook financiering zoeken buiten de kerk. Naast begeleiding en zorg zal signalering een belangrijke doelstelling van dit initiatief moeten zijn.
- Een PGA-brede overlegstructuur als het gaat om **jongeren**, is niet van de grond gekomen. Een paar wijken werken samen op dit gebied. Eén wijkgebonden jongerenproject heet mislukt te zijn: de groep jongeren is op zichzelf verder gegaan [wat heet mislukt? - DNS]. Wel weten de wijken steeds

- vaker de weg naar het PGA jeugdfonds te vinden met kleine en grote aanvragen. De vernieuwing richting jongeren buiten de wijkgemeenten heeft tot nog toe derhalve niet veel body ontwikkeld.
- De financiering voor de **pioniersplek** in Amersfoort loopt binnenkort af. Pionieren en gemeenschapsvorming is daar een problematische combinatie: je moet daar niet per se willen streven naar een gemeenschap in de klassieke zin van het woord. Het is veeleer zo dat zich rond een kleine vaste kern steeds opnieuw een ad hoc community verzamelt. Dat dynamische geheel blijkt zich te ontwikkelen tot zowel een proeflab voor pioniersinitiatieven, als tot een natuurlijke kerkelijke landingsplek voor niet-kerkelijke binnenstadsactiviteiten. Harm Dane merkt wel op dat het heel belangrijk lijkt, dat de kerk plekken organiseert, waar ook afhakers/afknappers hun verhaal kwijt kunnen: de kerk moet zijn eigen *klaagmuur* inrichten. De ruimte voor stilte en de intimiteit van de kleinschalige ontmoeting is daarbij eerder een kracht dan een zwakte.
 - De andere vernieuwing die in Amersfoort gaande is, betreft dat van het initiatief tot de **kringgemeente**, zoals dat in het Soesterkwartier (de meest kwetsbare wijk van de stad, pal achter het station) wordt ontwikkeld. Hier juist wel een sterke gemeenschap, die zonder predikant/professional door wil gaan mét het eigen kerkgebouw. Geldgebrek hoeft toch niet altijd tot schaalvergroting te leiden? Een kerk zonder clerus is principieel toch zeker niet ondenkbaar en praktisch wellicht heel wel mogelijk? Dat er dan andere vragen om een oplossing vragen is evident; zo is een uitgever geïnteresseerd gevonden mee te werken aan een preekwijzer voor leken. In 2015 vond een expertmeeting plaats en een landelijke klankbordgroep volgt inmiddels de ontwikkelingen op de voet. Het lot wil dat onlangs het Leger des Heils en de Kerk van de Nazarener juist hier in de wijkkerk van het Soesterkwartier aanklopten met de vraag om onderdak.
 - *De AK verkent tenslotte ook invulling van het tweede spoor door, o.m. via de pioniersplek, aansluiting te zoeken bij (al dan niet kerkelijke) **evenementen**: The Passion editie 2016, 500 jaar Reformatie, Jazzfestival Amersfoort, et cetera.*

Diaconaal is er meer te zeggen: er is een diaconaal werker die de facto uitgeleend wordt aan de Raad van Kerken, oecumenisch werkt. Een Schuldhulpmaatjesproject draait goed. Ook is er een straatpastor, in dienst van een aparte stichting.

Tenslotte is ook een medewerker communicatie in dienst van de PGA (8 uur per week voor website en kerkblad).

Gebouw/vierplek

Het initiatief van de Kringgemeente in het Soesterkwartier (zie boven) vormde mede de impuls voor deze specifieke peiling in de stedentrip.

Elders speelt dit punt niet zeer. Wat de contacten met andere kerken betreft: De Brug heeft nauwe contacten met de Chinese Kerk aldaar, in de Johanneskerk is een Congolese gemeenschap te gast, waarmee eerder elders negatieve ervaring opgedaan was. Vanuit de Joriskerk is men actief in het contact met christenen uit Syrië.

Fundamentalisme

Amersfoort kent weer een actief en goed functionerende Raad van Kerken als ook een Platform voor Religies en Levensbeschouwingen. Na de aanslagen in Parijs organiseerde het gemeentebestuur van Amersfoort een bijeenkomst op het OLV-plein, nadrukkelijk ondersteund door RvK en Platform. De contacten tussen de godsdiensten onderling in het Platform zijn best goed, al is het soms een complex diplomatiek gebeuren (rond de 4 mei-viering ging het bijna een keer mis). Amersfoort kent na de aanslagen niet echt spanningen rondom de Islam, ook niet rond vluchtelingen. Wel werd op verzoek vanuit de AK een kanselboodschap door het moderamen AK geschreven, die ook buiten de PGA veel weerklank vond (bijlage).

Derk Stegeman

STEDENTRIP 2016 - Amstelveen

Voor de inventarisatie van het Stedentripbezoek aan de Protestantse Gemeente te Amstelveen had ik een telefonisch onderhoud met Anita Winter, scriba van de van de Algemene Kerkeraad

De Protestantse Gemeente te Amstelveen bestaat in 2016 uit drie wijkgemeenten, en één bijzondere wijkgemeente met een (GB) Categorieaal profiel. Er is de laatste tijd nogal wat gesnoeid in het gebouwenbestand en drie kerken zijn gesloten. Er is sprake van een wijk in Buitenveldert, tegen Amsterdam aan en burgerlijk is dat ook Amsterdam, een wijk rond de Kruiskerk en een wijk in Zuid. Die mutaties zijn redelijk goed overleefd, ook al zijn er wel afvallers die zich niet in het nieuwe patroon konden herkennen.

De predikanten en kerkelijke werkers vormen niet wezenlijk een team, ondanks het doorlopen van een teamvormingstraject. Predikanten als team functioneren eerder per wijk, waarbij de Kruiskerk een intensievere vorm van samenwerking kent.

Kerken van de PG manifesteren zich naar de samenleving per kerk, dus niet als geheel. In de Kruiskerk ligt de nadruk op cultuur, muzikaal zowel als die met beeldende kunst. Er is een predikant voor halve tijd vrijgesteld voor werk met jonge gezinnen. In Zuid kent men het 'Te gekke kerkfestival' in een van de leeggekomen kerken werd eerst voor een maand, nu gedurende een weekeinde alle mogelijke alternatieve culturele werkvormen uitgetoet. In Buitenveldert, met zijn sterk verouderde bevolking probeert men contacten te leggen met de studentenpopulatie. In een niet-PG kerk, de Hartstad kerk van de Vrijgemaakten experimenteert men met huisgemeente-vormen. Voor het winkelhart heeft men eerste plannen een soort van inloopcentrum annex stilteplek te scheppen.

Ook al ligt Amstelveen tegen de hoofdstad aan, veel uitwisseling is er niet. alleen de PR-medewerker doet grensoverschrijdend werk in de mediaberichten rond de grote feesten.

Er is samenwerking binnen de Raad van kerken met de Rooms-katholieken, Evangelisch Lutherse Gemeente en het Apostolisch Genootschap

De ontwikkelingen in de wereld hebben niet dezelfde impact als in andere grotere steden. De instroom van vluchtelingen – er komt een opvangplek voor 400 mensen in de buurt van een synagoge – levert geen problemen op, nodigt kerken uit mee te denken wat hun rol kan zijn in de opvang. De burgemeester van Amstelveen, zelf iemand met een christelijke identiteit, speelt daarbij een rol van aangever.

Amstelveen heeft een redelijk welvarend sociaal profiel. Niettemin is er een Voedselbank en een kledingbank.

Net als andere steden kent deze plaats een gevoel van eigenheid en identiteit, het Amstelveen-gevoel

Bert Kuipers

STEDENTRIP 2015 - Apeldoorn

Bram Schriever sprak Joost Vos, voorzitter van de algemene kerkenraad van Prot Gemeente Apeldoorn. Apeldoorn heeft 8 wijkgemeenten en 2 gemeentes van de bijzondere aard.

Thema's

N.a.v. open vraag: wat speelt er vooral bij jullie kwam aan bod: Krimp en Innovatie

Krimp

Thema rondom krimp is: wijk in balans. Iedere wijk moet zelf in balans zijn of in balans komen. Vragen daarbij: hoe vitaal is een wijk, spiritueel en financieel. De AK heeft dit als uitgangspunt genomen.

Het initiatief over hoe en wat ligt sterk bij de wijk zelf. Recent zijn 3 wijken samengevoegd tot 1. Een andere kerk heeft besloten geen dominee te beroepen maar een goedkopere kerkelijk werker. Zij willen graag als gemeente zelf verder gaan.

Het initiatief ligt wel sterk in de wijken, maar als het de wijk niet in balans komt dan is er sterke sturing vanuit de AK. Wijk in balans is niet vrijblijvend. Als het dan niet verder kan, dan toch kerkgebouw(en) afstoten en fuseren met andere gemeente

Innovatie

Apeldoorn heeft 4 pioniersplekken.

Daarnaast heeft men op stedelijk gebied 4 punten die meer aandacht krijgen: jeugd, ouderen, missionair werk en communicatie. Hier wordt ook op ingezet met formatie in personeel.

Naast de pioniersplekken zijn ook de meeste andere kerken sterk op 'buiten' gericht, ieder op zijn eigen manier: bv de ene meer op kerk en cultuur, dan meer oecumenisch-diaconaal.

Kerkvernieuwing lijkt in de breedte van de kerk te leven.

De thema's van het Beraad Grote Steden

Vieren in de wijk

Voorzitter is zich in proces van wijk in balans sterk bewust geworden van het belang van het kerkgebouw. Met de recente fusie (van 3 naar 1) is dit ook sterk merkbaar geworden. Een andere gemeente geeft mogelijk het gebouw op vanwege de kosten en gaat als gemeenschap elders kerken. Voor hen is de gemeenschap belangrijker dan het gebouw.

Er is ook 'spanning' tussen monumentale kerken en nieuwere gebouwen. Hoe gaan we om met de kosten van de monumentale kerken die wel een belangrijke functie hebben, maar die veel geld kosten?

Kerken (als gebouw) hebben ook functie voor de buurt, maar dat wisselt ook per wijk

Fundamentalisme

Het begrip fundamentalisme haakte niet aan bij voorzitter PGA.

Wel ziet hij een grote reactie en betrokkenheid op de vluchtelingen thematiek. Kerken zijn daar heel actief bij betrokken. Verder is er in Apeldoorn een heel actief Beraad van kerken; zij hebben een belangrijke rol in bijvoorbeeld de opvang van vluchtelingen. Er zijn maatjesprojecten enz.

Van PGA niveau is er geen contact met andere religies. Dat gebeurt wel op wijkniveau.

Bram Schriever

STEDENTRIP 2015 - Arnhem

Gesproken met dhr. Jan Liebeton, voorzitter van de AK

In de vorige stedentrip werd melding gemaakt van het beleidsplan 2014-2018 'Het geloof is voor iedereen'. Daarin gaat het om 'Verdiepen, verbinden, verbreden en veranderen'. Begonnen zou worden met 'veranderen'.

Gebouwen en vierplekken

Leidend was toen het principe van centralisatie. Doel was van zes naar drie wijkgemeenten terug te gaan onder één kerkenraad met wijkraden. Er bleek echter geen draagvlak voor te zijn. Het vermoeden bestaat dat die beweging juist kaalslag teweeg brengt. (De PG Enschede is duidelijk niet wat Arnhem voor ogen staat.) Nu wordt ingezet op behoud van vierplekken (niet per se de huidige kerkgebouwen, mocht dat financieel niet meer haalbaar zijn). Er is wel een geïntensiveerde samenwerking tussen de twee wijken in Arnhem Zuid (nu één wijkgemeente, op twee locaties) en tussen de drie wijkgemeenten in Arnhem Noord. Er zijn ook twee vierplekken waar kleine groepen samenkomen met een eigen 'kleur' (1x per week 35-40 mensen en 1 x per maand 20-30 mensen). Hier zijn weinig kosten aan verbonden en de diversiteit wordt gewaardeerd.

Organisatie

De samenstelling van de AK is veranderd. Nu hebben naast vijf moderamenleden uit elke wijkgemeente de voorzitter + nog een lid in de AK zitting. Hierdoor is de AK bestuurlijk krachtiger geworden. Voorheen bestond het uit een moderamen en een afgevaardigde uit de wijken.

Predikanten, fte's en bovenwijkse taken

Een van de predikanten is overleden, een andere predikant is teruggegaan in werktijd. Verder is de situatie stabiel en de verwachting is ook dat er weinig verandering zal komen, gezien de leeftijdsopbouw van het predikantenteam. Er is geschoven in de verdeling van fte's van predikanten. Via een verdeelsleutel van 'betalende pastorale eenheden per predikant' is in een aantal wijken (in Noord) 'over-formatie'. Deze predikanten hebben sinds voorjaar 2015 overkoepelende taken (0,5 fte) gekregen in een van de PGA-brede werkgroepen. Deze werkgroepen voor centrale activiteiten zijn een uitvloeisel van het beleidsplan. Het gaat om jeugdwerk 18+, vorming en toerusting, missionair werk en communicatie.

Werkgroepen en stadsklooster

Deze werkgroepen zijn op dit moment in ontwikkeling. In het beleidsplan zijn taken en doelen omschreven. In de praktijk zijn die voor de leden van de werkgroepen niet altijd helder. Zo is er soms eenzelfde focus bij de werkgroepen 'vorming & toerusting', 'missionair werk' en het stadspastoraat, in plaats van dat zij ieder hun eigen focus hebben. Onder begeleiding van gemeenteadviseur Jan Boer wordt gewerkt aan helderheid van taken en doelen van de werkgroepen.

Het stadspastoraat is niet een van de vier werkgroepen. Het is van oorsprong een RK-activiteit, de PGA is hierbij aangehaakt. Het stadspastoraat huist in de RK-Walburgisbasiliek. Er waren grootse plannen voor een stadsklooster, maar de financiering (van een verbouwing van de Walburgis) bleek een struikelblok. De parochie kon haar deel in de financiering van het stadspastoraat niet meer

waarmaken. De PGA draagt nu de financiering alleen, omdat men het werk waardevol vindt en het past binnen het beleidsplan (thema 'verbreden').

Uitdaging: vernieuwing en presentie als kerk, betrekken jongere generaties bij de kerk

Belangrijk aandachtspunt is vernieuwing, naast de voortgang van het gewone gemeentewerk in de wijken dat voor velen voldoet. Komen tot vernieuwing is een lastige zaak. Er zijn wel middelen beschikbaar, die worden beheerd in het inspiratiefonds. Dat beoordeelt aanvragen en stimuleert mensen met vernieuwende ideeën te komen. Het lukt de PGA maar moeilijk om jongeren te betrekken bij de kerk. Er is wel een studentenpastor, mede gefinancierd door de PGA, waarmee de predikanten met bovenwijkse taken ook in contact staan.

Overleg met overheid, interreligieus platform

De (nieuwe) burgemeester heeft het initiatief genomen tot een breed opgezette dialoog tussen vertegenwoordigers van diverse (religieuze en culturele) bevolkingsgroepen. De burgemeester verstoopt zijn eigen identiteit (rk) niet. De aanslag op Charlie Hebdo is concreet een impuls geweest voor een platform voor levensbeschouwing, als contact van moskeeën en kerken. Het lukt niet de joodse gemeenschap hierbij te betrekken. Doelstelling van het platform: we willen met elkaar in vrede en respect in één stad wonen. Het platform organiseert een dialoogbijeenkomst over barmhartigheid en rechtvaardigheid. In Arnhem zijn 5-7 moskeeën.

Vragen voor het Beraad Grote Steden:

- Wij zetten in op het behoud van wijkgemeenten met een eigen vierplek. Het lijkt ons een heilzamer scenario dan de situatie Enschede. Hoe kijken andere steden hier tegenaan?
- Het is moeilijk om kerkvernieuwing en presentie in de samenleving van de grond te krijgen. Hoe gaan andere steden hier mee om?

Na het gesprek met dhr. Liebeton zag ik op de website nog een pioniersplek vermeld: in Schuytgraaf, nieuwe Vinex-wijk van Arnhem. De pioniersplek is een half jaar geleden begonnen en nu officieel bekrachtigd.

Gertrudeke van der Maas

STEDENTRIP 2015 – Assen

gesprek met Bert Altena (stadspredikant) en mevr.M.C.D. Boon-Niks (voorzitter Algemene kerkenraad)

datum: 25 november 2015

plaats: Popupwinkel in binnenstad Assen

Het beleidsplan van de Protestantse Gemeente Assen (PGA) is genaamd `Veelkleurig én betrokken`. Het beslaat de periode 2012-2016. Momenteel worden er voorbereidingen getroffen voor een nieuw beleidsplan.

`Veelkleurig én betrokken` is als beleidsplan te karakteriseren als een transformatieplan. Het beleid van de PGA beoogt geleidelijke veranderingen tot stand te brengen. Duidelijk omschreven doelen zijn er niet, maar wel wordt er een richting gewezen in het beleidsplan.

Er wordt o.a. geformuleerd dat men in deze beleidsperiode wil:

- toewerken naar nieuwe wijkgemeenten
- een gevarieerder aanbod van activiteiten gerealiseerd wil hebben
- nadruk legt op de dialoog met de samenleving als wel de tijdgeest.

Verder worden als speerpunten genoemd:

- ontwikkelen van vormen van jeugdwerk
- aandacht voor de `middenleeftijd`
- nieuwe vormen van communicatie

Wijkgemeenten en gebouwen

In de afgelopen periode is de AK erin geslaagd om het aantal wijkgemeente terug te brengen van 5 naar 3.

In twee van de drie wijkgemeenten heeft men de beschikkingen over twee kerkgebouwen per wijk. Er zijn gebouwen in eigendom. Ook wordt er gehuurd.

Het was de bedoeling om per wijkgemeente uit te komen op één vierplek. Dit is niet gerealiseerd. Het afstoten van kerkgebouwen is beperkt tot één (Zuiderkerk).

De samenvoeging van wijkgemeenten is tot tevredenheid van de AK en conform het beleidsplan verlopen. In de wijkgemeenten heeft het traject de nodige pijn gegeven.

De verwachting is dat er op de middellange termijn geen verdere sanering t.a.v. van wijkgemeenten en vierplekken nodig zal zijn.

Gevarieerder aanbod van activiteiten

In de afgelopen tijd is er geëxperimenteerd met informele ontmoetingsplekken waar mensen van de middenleeftijd elkaar kunnen treffen rondom een thema.

Plaats van samenkomst: op locatie en afgesloten met een nagesprek in een `kroeg` in de binnenstad. Bij de voorbereidingen waren mensen uit de doelgroep betrokken.

Van de vier georganiseerde bijeenkomsten zijn er uiteindelijk twee doorgegaan.

Vanwege gebrek aan belangstelling en de grote tijdsinvestering die de voorbereiding vraagt, is het aanbod van deze activiteit bevroren.

Wijkoverstijgende activiteiten leveren nogal eens spanningen op tussen de wijkgemeenten en de AK.

De popupwinkel 'Mooi Verhaal' (zie artikel *Trouw* 25-11-2015), van begin november tot eind december gevestigd in het winkelcentrum in het hart van de stad, is een ontmoetingsplaats voor (winkelende) mensen. Men kan er op verhaal komen, lezingen bezoeken e.d.

Het is een initiatief van de stadspredikant en beoogt de kerk op een nieuwe manier present te stellen in de samenleving.

Nieuwe vormen van communicatie

Dit onderdeel van het beleidsplan heeft veel nadruk gekregen. Met ingang van 25 november is er een geheel vernieuwde website van de PGA in de lucht gekomen. De presentatie heeft in de popupwinkel plaats gevonden.

In november 2015 is de kerk app (naar het voorbeeld van de landelijke kerk) gelanceerd.

Een digitale nieuwsbrief is sinds kort beschikbaar. In deze brief worden allerlei ontwikkelingen op het gebied van kerk, geloof en cultuur aangeboden.

Punt van zorg wordt de bemensing van allerlei vrijwilligerswerk genoemd.

Formatie en middelen

In het beleidsplan wordt uitgegaan van een daling van het aantal leden van de PGA met 2% per jaar.

De werkelijkheid laat een daling van 4% per jaar zien.

Betaalde functies worden niet noodzakelijk vervangen. Het aantal betaalde koster is gedaald van 4 naar 2 fte.

Momenteel bestaat het ministerie van predikanten uit 6,3 fte. Door natuurlijk verloop in de nabije toekomst wordt dit aantal teruggebracht.

Er zal meer worden ingezet op predikanten/kerkelijk werkers met deskundigheid op specifieke beleidsterreinen. Mogelijk worden deze werkers aangesteld met tijdelijke arbeidscontracten.

In deze beleidsperiode is een van de (wijk)voorgangers (1fte) vertrokken naar elders. Vervolgens is hij voor 30% aangesteld als stadspredikant.

Er is een extra reservering gedaan voor het onderhoud van de kerkgebouwen.

Fundamentalisme

In Assen is een goed functionerend Platform voor Levensbeschouwelijke Organisaties

In dit platform hebben kerken zitting van verschillende denominaties, alsmede moskeeën (Turks, Marokkaans en Irakees-Sjiïtisch).

Dit voorjaar hebben de levensbeschouwelijke organisaties – op uitnodiging van de burgemeester – elkaar ontmoet na de aanslag op 'Charlie Hebdo'.

Met de burgerlijke gemeente is er een goede verstandhouding.

Migrantenkerken zijn in de gemeente Assen niet georganiseerd aanwezig.

Hans Koops

STEDENTRIP 2015 – Breda

De Protestantse Gemeente van Breda bevindt zich in een proces van verandering. In het beleidsplan 2012-2016 'Profileren en verbinden' werd aangegeven dat de organisatiestructuur van de gemeente niet efficiënt functioneerde. In een intensief, en soms heftig, proces binnen de Algemene Kerkenraad over wat goed en vitaliserend voor de gemeente zou zijn, is de gemeente een plan voorgelegd waarin wordt voorgesteld om alle wijkkerkenraden op te heffen en met één kerkenraad verder te gaan. Hierop is positief gereageerd. Men blijft in de (4) wijkkerken kerken (er zal worden gesproken van 'kerkgroepen') waarbij het uitvoerende werk door werkgroepen onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad zal worden gedaan. Samen met dit plan wordt ook voorgesteld de predikanten (3 predikanten, in 70%, 70% en 50% bezetting) taakgericht en specialistisch te laten werken, en dus minder wijkgericht. Op organisatieniveau wordt er onder leiding van een gemeenteadviseur geoefend in waarderende gemeenteopbouw.

In de afwegingen in dit proces spelen vergrijzing en ontgroening en financiën een grote rol. Het gaat daarmee ook over de verwachting die men in de gemeente heeft over wat een predikant doet en wat een gemeente zou moeten zijn. De Algemene Kerkenraad en de predikanten zien de urgentie om nieuwe initiatieven te ontplooiën en andere doelgroepen aan te spreken, en daarmee dus andere dingen te doen dan wat er traditioneel verwacht wordt. Bij gelijkblijvende inzet verwacht men dat het ledental en daarmee de financiën zullen afnemen. In een eerder plan was men gefocust op samen kerk in de stad zijn, één gebouw in het Centrum, de Evangelisch Lutherse kerk. Dat plan is door gebrek aan draagvlak in de gemeente nu van de baan. De Lutherse kerk is wel onderdeel van de Protestantse Gemeente Breda. De kerk wordt nu verhuurd. Een van de huurders is de Ekklesia, een gastvrije gemeente, geënt op de Amsterdamse Ekklesia van Huub Oosterhuis, met ook een uitgebreid leerhuisprogramma.

In de afgelopen periode is het pioniersproject 'Het Noorderlicht' beëindigd, en zijn de contracten met de studentenpastor en de jeugdwerker niet verlengd. Minder mensen aan het werk leidt tot minder personeelskosten. Op dit moment voelt dit verminderde financiële last als ruimte. Op de langere termijn zal die financiële ruimte, naar verwachting, geen impuls tot vernieuwing zijn. Er zullen ondermeer gesprekken gevoerd moeten worden met de PG Ginneken en Prinsenbeek, die weliswaar op het grondgebied van de gemeente Breda liggen, maar nu nog als zelfstandige gemeenten functioneren. Ook zal er in de toekomst over kerkgrenzen heen gekeken moeten worden; dat kan betekenen dat men meer in oecumenisch verband zou kunnen gaan samenwerken. Het kan ook betekenen dat men de functie van het kerkgebouw in de buurt gaat exploreren. Ook over het jeugdwerk moet opnieuw worden nagedacht. Er is wel jeugd, en ook nog overal wel kindernevendienst, maar er ligt nu geen uitgewerkt plan om de jongeren van 12 jaar en ouder te bereiken.

Het belang van het gebouw en de vierplek in de wijk

De wijkkerken vervullen nog geen buurtfunctie, maar dat is wel iets wat de Algemene Kerkenraad als een mogelijkheid voor vitalisering ziet.

De wijkkerken worden verhuurd voor kerkdiensten van andere kerkgenootschappen.

Fundamentalisme

Jaarlijks is er een ontbijt tussen de afgevaardigden van de plaatselijk Raad van Kerken en B en W, waarbij er gesproken wordt over de leefbaarheid in de stad. Er is een Mondiaal Centrum Breda, een interreligieus platform, dat door de gemeente als aanspreekpunt wordt beschouwd bij gebeurtenissen zoals Charlie Hebdo of de aanslagen in Parijs in oktober 2015. Naast dit initiatief bestaat er een oecumenisch diaconaal Annahuis. Op het moment worden er vluchtelingen opgevangen in de voormalige Koepelgevangenis, en worden taallessen gegeven. Er is voor de begeleiding en hulp veel draagvlak in de kerkelijke gemeenten. Het contact met de synagoge staat momenteel op een laag pitje.

Erica Scheenstra, 1 december 2015

STEDENTRIP 2015 - Den Haag

Na een ingrijpende herstructurering werkt de PG Den Haag (PGG) nu in de nieuwe setting. De herstructurering heeft enorm veel energie gekost. En vraagt dat nog voor het werken in de gevormde combinaties. De vijf combinaties van wijkgemeenten steken veel tijd in de interne organisatie, opbouwen cultuur en een thuisbasis worden voor de samengevoegde wijken. Voor ambts- en taakdragers vraagt het intern overleg dus veel aandacht; de bovenwijkse en stedelijke overlegstructuur is complex.

Uitvoering van de herstructurering heeft nog niet geleid tot een financiële situatie die redelijk in balans is. De kosten voor buitengebruik gestelde gebouwen, de aanpassing predikantsformatie en een forse daling Kerkbalans zorgen voor een fors tekort op de begroting. Had er nog rigoureuzer ingegrepen moeten worden? En zou dat überhaupt haalbaar zijn geweest met de aanpak die door velen als top down is ervaren en niet heeft bijgedragen aan onderling vertrouwen (AK/combinaties) en besef van gezamenlijkheid?

Los van de herstructurering bruist het in Den Haag volop. Er zijn enkele pioniersplekken waarover net afspraken zijn gemaakt op AK-niveau om de relatie met de bestaande kerken te intensiveren. Voor de presentie in de stad is Stek een belangrijke speler die de PGG bij de maatschappelijke les houdt. *Kerk in Den Haag* is het papieren en digitale podium waarin veel (diverse kerkelijke) activiteiten zichtbaar worden gemaakt. Het is ook het medium dat het proces van de herstructurering in de afgelopen vijf jaar intensief gevolgd heeft. Vers op de website staat het verslag van een bijeenkomst 'Leren van het verleden, brug naar de toekomst' die op 14 november gehouden werd.

Alhoewel de sfeer binnen de PGG weer beter is dan in de meest hectische periode van de herstructurering was er behoefte aan een duidelijke markering om ruimte te maken voor de beleidsvragen voor de nabije toekomst. De bijeenkomst op 14 november had deze functie. Zo'n 70 ambts- en taakdragers uit de wijken kwamen samen om achterom en vooruit te kijken. Oud zeer werd uitgesproken, maar er werd ook vrijuit gebrainstormd over de toekomst. Naast de PGG structuur en de lokale cultuur stonden de kernvragen van gemeente-zijn centraal: waarom kerk, voor wie, waaraan herkenbaar. Nadrukkelijk werd de behoefte uitgesproken om het beleidsproces bottom up te organiseren met een ruime deelname en inbreng vanuit de wijken. In april 2016 staat er een bezinningsdag gepland voor wijken en AK. De voorbereidingsgroep die dit traject begeleidt, heeft in ieder geval een duidelijk kader: samen sturen vanuit visie en inhoud.

Zo'n kader vraagt wel om een cultuuromslag in de bestuursstijl, waarover blijkbaar veel en misschien ook wel graag gesproken wordt. *Kerk in Den Haag* citeerde AK voorzitter IJjo Akkerman van de veel bekritiseerde Algemene Kerkenraad die de resultaten van 14 november 'hoopgevend' vindt. 'Dit heb ik de afgelopen twintig jaar gemist. De AK zou eigenlijk overbodig moeten zijn.' Met veel bestuurlijke wisselingen van de wacht in het vooruitzicht staat de PGG met haar bestuursstijl op een kruispunt.

Fundamentalisme

Den Haag heeft diverse plekken en initiatiefnemers rond de interreligieuze dialoog. Soms als dialoog gethematiseerd, soms rond wijk- of stedelijke projecten. De Lukaskerk in de Schilderswijk heeft hierin een eigen karakter omdat de dialoog voortkomt uit de dagelijkse contacten met mensen in de buurt, en de plek die de Lukaskerk ook voor islamieten en hindoes heeft. Door de bestaande contacten bespreken na de Isisdemonstratie in de Schilderswijk islamitische moeders hun zorgen over hun kinderen en over hun wijk in de Lukaskerk. De gesprekken mondden uit in maandelijkse maaltijdvieringen waarin steeds zo'n 40 christenen, moslims en hindoes meedoen. Tijdens advent, 40-dagen en ramadan is de frequentie wekelijks. De kerstmaaltijd waaraan 150 wijkbewoners meedoen is vanzelfsprekend halal. De kracht zit echter in het kleine: het zijn de ervaringen van de deelnemers, verwoord in hun gezamenlijke gebeden en liederen. De vitaliteit zit in het organische: wat gebeurt is gegroeid door de langdurige contacten in de wijk. Hierdoor kunnen ook de zorgen vanwege de laatste aanslagen in Parijs voluit plek krijgen.

Bart van Noord

STEDENTRIP 2015 - Deventer

Gesproken met dhr. Jan van Barneveld, voorzitter van werkgroep Kerk in de Stad

Gebouwen en vierplekken

De gemeente kerkt in de Lebuinuskkerk, de andere twee gebouwen zijn nog altijd niet verkocht, maar er wordt hard gewerkt om de kosten van de gebouwen kostendekkend te maken door exploitatie. De Lebuinusgemeenschap was duidelijk de grootste bij de fusie. De liturgie, zoals deze in de Lebuinus gebruikelijk was, is niet veranderd, maar er wordt rekening gehouden met de liturgische praktijk van de andere twee locaties. Er is naast de Lebuinuscantorij, die is blijven bestaan een Liedboekcantorij opgericht.

Financiën

Het beleidsplan 2014-2018 spreekt zich uit dat: 1) mensen voor stenen gaan; 2) de kosten van activiteiten in principe worden gedekt door vrijwillige bijdragen, giften en collectes; 3) de kosten van gebouwen in principe worden gedekt door verhuur, subsidies en donateurs. Om de kosten van de monumentale kerk te financieren en deze te (onder)scheiden van de begroting van de PGD is een stichting opgericht (Stichting Exploitatie Lebuinus – SEL), naast de Stichting Vrienden van de Lebuinus (donateurs). De bedoeling is dat deze stichting richting zelfstandigheid groeit.

Organisatie

Er is nu een structuur met een kleine en grote kerkenraad en taakgroepen. Het is nog een proces van zoeken hoe de organisatie zo zorgvuldig en efficiënt mogelijk kan worden vormgegeven. De verhouding tussen kleine en grote kerkenraad is niet altijd even helder.

Predikanten en andere werkers

Een van de predikanten, 0,5 fte, is vertrokken. De plek is niet opgevuld. Bij het samengaan naar één gemeente is geïnvesteerd in het aantrekken van een jeugdwerker (0,5 fte voor drie jaar) en een diaconaal werker (0,33 fte).

Kerk en samenleving, pioniersplek

Er is een diaconaal project, in samenwerking met andere kerken: de Zorgzame Kerk. Het gaat om belangenbehartiging van kwetsbare mensen in de stad. Vanuit dit project is er contact met de burgerlijke gemeente. Daarnaast is er op diaconaal terrein samenwerking met de parochie in het Meester Geertshuis.

Via de taakgroep Kerk in de Stad probeert de PGD zichtbaar te zijn in de stad en als kerk een stem te laten horen in de stad. Dat is een grote uitdaging, want er is verlegenheid in de kerk om naar buiten te treden, buiten het diaconale terrein. Er wordt een kloof geconstateerd tussen de kerk als geloofsgemeenschap en de rest van de samenleving. Via de Raad van kerken heeft de PGD meegedaan aan Kerkennacht.

Vanuit aandacht voor 'fluid church' – als woord voor het projectmatig en incidenteel participeren van (jonge) mensen in de PGD – is er een pioniersplek ontstaan. Een jonge vrijwilliger (25) uit Kerk in de Stad heeft de kar getrokken om te komen tot een pioniersplek. Doel is 'een hechte, levendige en creatieve netwerkgemeenschap van twintigers en dertigers die in regelmatige ontmoeting met elkaar

de betekenis van het christelijk geloof in al zijn diversiteit voor het dagelijks leven ontdekken en uitleven.'

500 jaar Reformatie in 2017 wordt aangegrepen om te pogen oecumenische samenwerking te zoeken met de kleine oecumene.

Overleg met overheid, interreligieuze contacten

ER is contact met de Centrum Moskee in Deventer. Het contact verloopt via de Raak van Kerken. De tot nu toe gehouden contacten zijn welwillen van aard en er is van de zijde van de moskee bereidheid getoond het contact voort te zetten. De aanslagen in Parijs hebben geen invloed gehad op de contacten.

Uitdaging

De grootste uitdaging voor de PGD is om in de samenleving positie in te nemen en ruimte te vragen voor haar eigen christelijke stem in de samenleving. In de kerk is veel voorzichtigheid als het gaat om naar buiten treden. De andere uitdaging is om na te denken hoe de kerk van de toekomst er uit zal zien en daar wegen naar te bereiden.

Gertrudeke van der Maas

STEDENTRIP 2015 - Eindhoven

Het samengaan van de wijkgemeenten in Zuid en de voorbereidingen om ver(der)gaand diaconaal samen te werken tussen verschillende kerken in het iDOE (interkerkelijk diaconaal overleg Eindhoven) worden door de PG Eindhoven als bemoedigende en stimulerende ontwikkelingen beschouwd. Daar ging wel het nodige aan vooraf.

Het afgelopen jaar heeft de PGE onder verscherpt toezicht van de RCBB gestaan. Alle financiële processen zijn doorgelicht en opnieuw ingericht. Hierbij zijn o.a. alle rekeningen overgebracht naar de SKG en is consequent het vierogen principe ingevoerd. In een intensieve afstemmingsronde tussen wijkgemeenten, CvK en AK is een meerjarenbegroting opgesteld.

Per 1 september 2015 zijn beide wijkgemeenten (Ontmoetingskerk en Adventskerk) aan de zuidkant van Eindhoven de facto samengegaan in de wijkgemeente Eindhoven-Zuid i.w. De diensten worden gezamenlijk gehouden, één pastoraal team functioneert en veel andere activiteiten zijn en waren ook al gemeenschappelijk. Middels een onderzoek, een commissie en diverse gesprekken is toegewerkt naar een keuze voor één van de twee kerkgebouwen. De AK heeft recent een voorgenomen besluit genomen en de wijkgemeente gekend en gehoord. Dit heeft tot grote beroering geleid, waar de gemeente nu nog middenin zit. Na een periode met een moeizame relatie tussen het College van Diakenen en de AK zijn de verhoudingen dit jaar sterk verbeterd. Daarnaast heeft het gebouwen-vraagstuk veel aandacht en energie gekost. De AK is van plan komend jaren vooral te gebruiken om de wijkgemeenten te faciliteren en te ondersteunen in hun primaire taak en ontwikkeling. Men hoopt in de komende jaren vooral rust hebben om (opnieuw) wat op te bouwen in de wijkgemeenten.

Het predikantenteam functioneert goed en is stabiel. De PGE kent veel oudere mensen, waardoor vanzelfsprekend veel 'normaal' werk ook ouderenwerk is. In alle wijken is veel aandacht voor jeugdwerk. Het aantal jongeren en de wijze waarop de activiteiten worden vormgegeven verschilt per wijk; van samenwerking is in beperkte mate sprake. Alle wijken zijn op hun eigen wijze bezig met de vraag hoe zij kerk kunnen zijn in de stad. Missionair werk als speerpunt van activiteiten kent men als zodanig niet.

De Kruispuntgemeente heeft een actieve buurtfunctie en doet/deed in 2015 o.a. mee met Burendag, een Herdertjestocht, het openstellen van de kerk voor activiteiten in de buurt. In de Adventskerk is o.a. de Voedselbank actief. Samenwerking met migrantenkerken is redelijk ad hoc c.q. beperkt zich tot een goede verhuurder/huurder relatie.

Binnen de PGE wordt verschillend gedacht over het belang van het kerkgebouw. Bij het opstellen van een visie (in 2011) is nagedacht over vele mogelijke scenario's, tot en met het afstoten van alle eigen gebouwen. Uiteindelijk wordt er nu volgens het 'klassieke' model gewerkt: één gebouw per wijkgemeente.

Vanuit de PG Eindhoven zijn er geen contacten met de overheid, noch met moslimorganisaties of de moskee. Er is geen platform voor interreligieus gesprek, maar op het vlak van de diaconie, via het iDOE (zie boven) wordt wel samengewerkt. Zo is gezamenlijk een verklaring uitgegeven toen een paar maanden geleden de vluchtelingenstroom hoog was. De Kruispuntgemeente heeft als wijkgemeente regelmatig contact met de NGK, de CGK en de Geref.Gem. ter plaatse.

Erica Scheenstra, 3 december 2015

STEDENTRIP 2015 - Emmen

Voor de inventarisatie van het Stedentripbezoek aan de Protestantse Gemeente te Emmen had ik een telefonisch onderhoud met Rolf Mulder, voorzitter van de Algemene Kerkeraad te Emmen .

De Protestantse Gemeente bestaat in 2015 uit vijf wijkgemeenten, alle vijf hebben een wijkfunctie. Het betreft de: de Grote Kerk, de oudste kerk van de plaats, de Kapel (confessionele signatuur), Icthus (Emmermeer), Schepershof (Oost), de Opgang (Zuid). De Grote Kerk is weliswaar de kerk in het centrum van Emmen maar heeft geen bovenwijkse of centrale functie. De wijken hebben elk een eigen kerkeraad, een college van diakenen en van kerkrentmeesters, een beleidsplan, en functioneren in hoge mate zelfstandig, met onderlinge samenwerking op onderdelen. Het primaat in de Emmer PG ligt bij de wijken.

Het ministerie van predikanten kent vormen van samenwerking. Een aantal aanwezige predikanten zijn allen pas enkele jaren in Emmen werkzaam.

De PG Emmen heeft nu ca. 5.2 formatieplaatsen. Op termijn zal er vermoedelijk één van de vijf kerken gesloten moeten worden. Er is een protocol vastgesteld om over vijf jaar te kunnen meten welke van de vijf kerken vitaal genoeg zijn om verder te gaan zoals nu. De criteria daartoe zijn nu al vastgesteld, het onderzoek kan dan ook in eigen beheer worden vervuld.

Er bestaat enig missionair élan. Er is een pilot besloten ten behoeve van jeugdwerk, een van de predikanten, werkzaam in een jonge wijk, trekt dit project.

De presentatie van de PG Emmen kan naar eigen zeggen beter. Niettemin is er een moderne interactieve en actuele website. Dit jaar werd er een mooie glossy uitgegeven waarin Emmen zich presenteerde. Dit heeft een nieuwe frisse beeldvorming tot gevolg.

Contact met andere kerken bestaat. Er bestaan nogal wat vrije, evangelicale kerkelijke gemeenschappen, het sociale profiel van de plaats en de regio is daar verantwoordelijk voor. Vooral de vrije baptisten nodigen tot samenwerking. Met de RK parochie zijn marginale verbindingen. Met moslims zijn wel enige contacten, maar er is geen sprake van een geregelde uitwisseling.

De ligging van Emmen onderweg naar het AZC in ter Apel geeft de plaats een bijzondere functie. Vluchtelingen op doorreis naar ter Apel worden op het station in Emmen door vrijwilligers van de kerken voorzien van hulp: koffie, brood, advies en verwijzing onderweg naar hun bestemming. Deze dienstverlening scheidt een band tussen de kerken.

Er is goede samenwerking met de burgerlijke gemeente. De diaconale beleid van de PG Emmen kweekte goodwill. Emmen is een plaats met veel werkeloosheid. Ondanks de fraaie ligging die veel senioren naar de plaats trekt is het sociaal profiel niet erg hoog.

Bert Kuipers

STEDENTRIP 2015 - Enschede

Beraad Grote Steden – gesprek met ds Jaco Zuurmond

In een verslag van de vergadering van de Algemene Kerkenraad van december 2015 lees ik dat voor het jaar 2016 de financiën er goed uitzien, voor de jaren daarna wordt gerekend met een negatief saldo, maar nog niet duidelijk is hoe de exploitatie van de Ontmoetingskerk zal uitwerken.

Met Jaco Zuurmond gesproken en hij is enorm enthousiast over hoe het gaat. Het gaat erg goed. De bijeenkomst van 18 september was een voorschot op de openingsdienst van de zondag daarna en een feestelijke week.

5 verschillende wijken zijn samengevoegd tot één wijk en wat is het mooi samen. Wat kunnen we veel samen. We leven in een wonder! Het is een wonder dat een ingrijpend besluit zo kan uitwerken en dat het enthousiasme er is!

Zoeken samen naar nieuwe vormen. Een nieuwe vorm voor het avondmaal, voor een doopviering, voor het gedenken van overledenen. Niets gaat meer zoals het ging, want er is geen *maar we deden het altijd zo*. Alles is nu voor de eerste keer.

Dat vraagt veel overleg. Veel voorbereiding. Vooral ook met gemeenteleden uit de oude wijkgemeenten.

Het besluit was ingrijpend, de weerstand was hevig, en niet iedereen kon worden vastgehouden. Sommige gemeenteleden waren het aan zich zelf verplicht om tegen te blijven, maar anderen komen nu weer binnen. Oude wonden zijn geheeld, ze willen er graag bij horen.

In oude wijkgemeenten zijn geen nieuwe vierplekken gekomen, de deuren van de kerken zijn dichtgetrokken en *klaar is klaar!*

In de ontmoetingskerk wordt hard gewerkt aan openheid. Het gebouw is dagelijks open van 10.00 tot 16.00 uur en vrijwilligers zijn gastheer/vrouw.

Het gebouw staat aan de binnensingel. Mensen rijden altijd over de singel, en rijden dan tegen dit prachtige, zichtbare gebouw aan. De buitendeuren staan altijd open, de binnendeuren zijn van glas.

Er zijn goede contacten met de RK parochie. Zij kampen met dezelfde problemen, hebben alleen nog geen oplossingen kunnen realiseren. Er is wederzijdse inspiratie.

Na de opening van het nieuwe gebouw trekt de bredere oecumene weer wat aan; en de Raad van Kerken begint weer te leven.

Een gemeenschap als deze maakt sterker.

Via de Raad van Interkerkelijke Levensbeschouwing trekt de relatie met de moslims ook weer wat aan. Zij waren in de eerste viering wel aanwezig.

Bij ingrijpende gebeurtenissen is er een snelle interventiegroep om activiteiten te organiseren. Na Charlie Hebdo is er een rondgang door de stad geweest, maar al pratend realiseert Jaco zich dat er na de aanslagen van Parijs niets is georganiseerd.

Bij het vluchtelingen gesprek is de PG Enschede actief aanwezig en als het AZC er komt zijn de vrijwilligers er ook. Naast de negatieve stemming laat de PG een mildere stem klinken door advertenties en het organiseren van bijeenkomsten. De relatie met de burgerlijke gemeente is goed.

Dat er nu één nieuwe gemeente is schept ruimte met een eigen dynamiek. Het gevaar is dat je weer in een routine, vanzelfsprekendheid terecht komt. Hou het wonder vast, blijf creatief. Raak niet opgesloten in jezelf, maar blijf open.

Alles vraagt heel veel energie, en het aantal vrijwilligers krimpt, dat vraagt ook aandacht.

Hoe nieuw ingekomenen te benaderen is nu een aandachtspunt.

Het vraagt een nieuwe methode, een nieuwe taal. Daar wordt nu aan gewerkt.

Pastoraat was een groot zorgenkind, maar wordt nu opnieuw georganiseerd.

Het takenpakket van de predikanten is aangepast aan de nieuwe situatie. Er is een pastor voor diaconaat, 1 voor jongerenwerk en 2 voor pastoraat. Daarnaast zijn de bezoekgroepen bij elkaar gebracht en is er een nieuwe coördinator.

De werkwijze is aangepast. Aan gemeenteleden wordt gevraagd om zich te melden als er iets is, er wordt geïnventariseerd welke vragen er leven, en waar je met welke vragen moet zijn. Het oude huisbezoek is niet altijd onhaalbaar.

Je merkt wel dat iedereen voldaan vermoeid is. De medewerkers zijn moe, maar merken dat de nieuwe ruimte heilzaam is. Er is enorm veel werk verzet. Het is zaak om het investeren vol te houden.

Bij de vraag naar pioniersplekken constateren we dat de Ontmoetingskerk één grote pioniersplek is. Het oude instituut is helemaal vernieuwd.

Er is liturgische variëteit, er zijn nu structureel Taizé vieringen.

Met 'oude' mensen worden 'nieuwe' dingen gedaan.

De PG Enschedé leeft het wonder.

Margriet Quarles van Ufford

STEDENTRIP 2015 - Groningen

Contact gehad met Tiemo Meijlink: Studentenpastor en lid moderamen Algemene Kerkenraad.

Formele en bestuurlijke situatie

PGG heeft (ongeveer) 5,2 fte predikanten, 1,5 fte studentenpredikant en 4 à 5 kerkelijk werkers.

PGG kent momenteel 6 wijkgemeenten, Open Hof en Het Pand ((oecumenisch) diaconale centra) en Groninger Studentenpastoraat.

Van uit de wijkgemeentes (onderop) aangestuurd en vanuit de AK (bovenaf) aangevuurd zijn twee samenwerkingsverbanden ontstaan tussen verschillende wijkgemeentes. In Zuid (Ark en Immanuel) zal dit op afzienbare termijn resulteren in fusie tussen deze wijkgemeentes. In Noord (Nieuwe Kerk, Fontein en Bron) is samenwerking relatief jong en lange termijnplannen in verkennende fase.

Op 1 januari 2018 moet de PGG een sluitende begroting presenteren. Hiertoe zal o.a. de formatie worden teruggebracht naar 4,5 fte. Ook worden alle betaalde kostersbanen per 2016 opgeheven en contracten ontbonden.

Er is een goed contact tussen de AK en de wijkkerkenraden. Een goede *communicatie* is van essentieel belang. Want de relatie blijft tegelijk spanningsvol; de plannen van de AK botsen soms met die van de wijkgemeenten en vice versa. AK is zich bewust dat initiatieven van de wijken moeten komen, en dat de AK daar goed op in moet spelen.

Kerk in Stad en Wijk

Alle wijkgemeentes zijn op hun eigen wijze en inzet actief betrokken bij de 'woonwijk'. De wijkgemeenten zijn (diaconaal) betrokken en weten zich verbonden aan en verantwoordelijk voor het welzijn van de woonwijk. Omdat ze deel uit maken van het sociale netwerk van de buurt, door contacten met de Speeltuin, door aanbod op gebied van zingeving.

Standpunt is dan ook: "*Ga nooit weg uit de wijk!*". Zelfs als het kerkgebouw op den duur zal moeten sluiten, moet er actief geïnvesteerd worden in kleinschalige ontmoetingsplekken. Onderzoek of je kleine vierplekken kunt behouden (kapel in verzorgingshuis, aantrekkelijke woonkamer), haak aan bij reeds bestaande initiatieven. De PGG wil zorgen dat daar ook budget voor beschikbaar is.

Met het oog op de bijzondere aandachtsgebieden van het BGS, dit jaar, is met name de ontwikkeling rondom de vierplekken interessant. Duidelijk is dat de PGG zich (diaconaal) niet terug wil trekken uit de wijk, dat de PGG deel uitmaakt van sociale netwerken in de diverse wijken en dat ze zich daar ook verantwoordelijk voor voelt.

Jeugdwerk in PGG stelt niet veel voor. Er is één jeugdwerker voor de hele stad, wiens contract deze zomer afloopt. Het is ploegen op rotsen, fragmentarisch en er wordt slechts een zeer kleine groep jongeren bereikt.

Studentenpastoraat bereikt via diverse 'evenementen' (lezingen, workshops etc.) veel meer studenten, maar het lukt nauwelijks een duurzame relatie met studenten aan te gaan. In

toenemende mate wordt GSp bezocht door niet-kerkelijke studenten die moeilijker aansluiting vinden bij andere studentenverenigingen.

PGG en Fundamentalisme

Naar aanleiding van de recente aanslagen zijn er in Groningen geen bijzondere stappen ondernomen of contacten gelegd met moskeeën. 6 jaar geleden is was er een dreiging bij een Groningse Moskee, toendertijd is wél toenadering gezocht en enige mate van samenwerking ontstaan. In de loop der tijd is dit contact ook weer verwaterd.

Ontwikkelingen in Stad

Sint Maarten voor grote mensen.

Op 11 november is project gelanceerd in samenwerking met zeer diverse maatschappelijke organisaties om armoede een gezicht te geven. De Arme Kant van Groningen als Bron van inspiratie. Mensen in armoedesituaties kennen vaak een grote veerkracht en zijn een inspiratie voor hun naaste omgeving en ook voor de wijk/stad zelf. Het project geeft mensen in armoedesituaties een gezicht.

Nu zijn workshops over armoede ontwikkelt voor uiteenlopende organisaties (studentenverenigingen, Lions, maatschappelijke organisaties etc.). In die workshops wordt niet alleen cijfers omtrent armoede 'gepresenteerd', maar vertellen mensen zelf over hun situatie en hun mogelijkheden.

Een hoopvol initiatief waar Stad en Kerk verbonden worden en veel mensen blij van worden!

Hanneke Siebert, maart 2016

STEDENTRIP 2015 - Leiden

contactpersoon: de heer M.P.H.J. Korbee, scriba algemene kerkenraad

Wijkgemeenten en gebouwen

In het beleidsplan 2014-2017 wordt geschreven: 'In deze beleidsperiode wordt bezuinigd op de omvang van de formatie, niet op de gebouwen.'

Toch is het aantal wijkgemeenten teruggebracht van zes naar vijf. De wijkgemeente rond de Vredeskerk heeft zelf te kennen gegeven samengevoegd te willen worden met de wijkgemeente rond de Maranathakerk. Deze samenvoeging is hoofdzakelijk een papieren exercitie geweest, want het logische slot van een al langer lopend traject.

Om de vitaliteit van de wijkgemeenten te meten, wordt gewerkt met een matrix met een vijftal parameters (1. leden; 2. kerkbezoek; 3. doop, belijdenis, huwelijken, begrafenissen; 4. betalende pastorale eenheden, en 5. levend geld - actie kerkbalans en collecteopbrengsten).

Aan het einde van deze beleidsperiode moet het aantal predikanten zijn teruggebracht van zes naar vier fte. In toenemende mate zal er gewerkt gaan worden met kerkelijk werkers in het bezit van een tijdelijk contract.

Er wordt momenteel volop geïnvesteerd om de vaste kosten van de gebouwen te kunnen terugbrengen naar een beheersbaar en aanvaardbaar niveau. Gehoopt wordt hierdoor meer huurders aan te trekken.

Eveneens wordt ingezet op de transitie van (sommige) kerkgebouw naar buurthuis.

Financiële middelen

Het aantal deelnemers aan de actie Kerkbalans loopt jaarlijks met ongeveer 200 terug.

De gemiddelde bijdrage is in de afgelopen jaren toegenomen.

Jaarlijks wordt er € 10.000,- minder aan Kerkbalans opgehaald.

De PK Leiden schrijft tot 2020 zwarte cijfers. Bij ongewijzigd beleid zal de begroting vanaf dan een negatieve uitkomst vertonen.

Momenteel worden de rentebaten van het eigen vermogen ondergebracht in de begroting.

De vrees bestaat dat na 2020 het eigen vermogen moet worden aangesproken om de begroting sluitend te krijgen.

Vrijwilligersbeleid

Binnen de algemene kerkenraad noch de wijken wordt gewerkt met een vrijwilligersbeleid.

Geconstateerd wordt dat er een groot tekort aan vrijwilligers is, waardoor de vergaderdruk enorm hoog is. Zo is het college van kerkrentmeester al drie jaar op zoek naar een nieuwe penningmeester. Overwogen wordt om voor de verschillende werkvelden duidelijk omschreven taakpakketten te maken en deze vervolgens waar mogelijk uit te besteden. Zo kan het taakveld 'financiën' wellicht worden uitbesteed aan een administratiekantoor.

Het gevoel bestaat dat de KO een grote stap in de weg is als het gaat om veranderingen in de organisatie.

Migrantenkerken e.a.

De contacten met migrantenkerken zijn minimaal. Voor zover er contacten zijn, worden deze behartigd door de predikant van de Binnenstadsgemeente. Hij is voorzitter van de stedelijke Raad van Kerken, vertegenwoordigd de kerk bij de opening van een nieuwe moskee, heeft contact met de joodse gemeenschap.

Ook is hij betrokken geweest bij de vorming van een netwerk van vrijwilligers rond de van pedofilie veroordeelde Benno L.

Dit taakveld is extra kwetsbaar, omdat het afhankelijk is van de betrokkenheid van een enkele predikant.

Hans Koops

STEDENTRIP 2015 - Rotterdam

Bezoek gebracht aan Bert Kuipers op 9 december 2015. We hebben zo'n 1½ intensief met elkaar gesproken en daarna de Laurenskerk bezocht.

Bert is predikant van het Laurenspastoraat te Rotterdam. Daarnaast is hij al 11 jaar voorzitter van de z.g. Centrale Stuurgroep waarin alle protestantse gemeenten van Rotterdam zijn vertegenwoordigd.

Er is dus geen (algemene) kerkenraad voor de gehele stad Rotterdam en dus ook geen centrale sturing met een beleidsplan voor meerdere jaren maar een eenmaal in de twee maanden bijeen komend informatiepunt. De gemeente blijven zelfstandig en doen alleen iets samen als dat zinvol wordt gevonden, b.v. concrete projecten. Van grensoverschrijdingen tussen de gemeenten is geen sprake; elke gemeente is selfsupporting. Zoals Bert het zegt: het werkt hier alleen maar via een charmeoffensief; je moet eerst de mensen veroveren om mee te doen. Dat gebeurt dan ook voor specifieke projecten en/of activiteiten (b.v. MH17).

Er is dus ook geen sprake van een Rotterdamse toekomstvisie.

Wel is er een soort centraal bureau: Samen 010, dat van oorsprong een centraal diaconaal bureau is. In geheel Rotterdam zijn er ca 40 predikanten. Via dat bureau wordt thans ook gewerkt aan een gezamenlijke website.

Veel onroerend goed is ondergebracht in afzonderlijke stichtingen en de gebouwen worden vaak gezien als onderdeel van de eigen identiteit. De Laurenskerk van Bert is wel weer de 'hoofdkerk' van Rotterdam waarin grotere en officiële stadsbrede activiteiten en manifestaties plaats vinden.

De naastgelegen Markthal zou ook voor de Laurenskerk een trekker kunnen zijn, zoals ook de Rotterdamse burgemeester dat is.

We trokken een vergelijking met de PG Enschede, met een centrale sturing die het mogelijk maakte te komen tot 1 kerkgebouw. Dat zou in Rotterdam ondenkbaar zijn.

Wat betreft het thema 'Het belang van het gebouw en de vierplek in de wijk' wijst Bert op de noodzaak van netwerken die belangen(behartigers) verbinden.

Wat betreft het thema 'Fundamentalisme': Er zijn diverse platforms van allerlei aard. Burgemeester Aboutaleb is daarbij graag aanwezig omdat ook hij een voorstander is van een wij-samenleving. Dat heeft voordelen maar ook nadelen, gelet op de (forse) uitspraken die hij wel eens doet.

Joop Vos

STEDENTRIP 2015 – Tilburg e.o.

In Tilburg zijn twee ontwikkelingen aan te wijzen die voor de Protestantse Gemeente van belang zijn. De eerste is een ontwikkeling van participatie door de gemeente en gemeenteleden in de vluchtelingenopvang in de stad. Het tweede is de ontwikkeling van een nieuw beleidsplan en de lijnen die daarin uitgezet worden voor de komende jaren, ook in personele zin.

De respons op de vluchtelingenopvang vanuit de PG Tilburg e.o. is groot. Stadsbreed wordt er onder de noemer 'Ruimhartig Tilburg' gewerkt aan opvang van vluchtelingen, en worden er gesprekken in de wijken gevoerd, juist ook daar waar men angstig is door de grote toestroom van vluchtelingen. Deze inzet sluit aan bij de doelstelling van de diaconie van de PG Tilburg. In Tilburg is ook een 'Ronde Tafelhuis' waar allerlei interreligieuze ontmoetingen plaatsvinden. Ook in dit initiatief participeert de PG Tilburg. Vanuit de PG Tilburg wordt eveneens het, door de Missionarissen van het Heilig Hart opgezette, Missionair Servicecentrum Tilburg financieel ondersteund, vanwege de verwantschap in doelstelling met de diaconie. Vanuit dit Centrum richt men zich op armoedebestrijding en schuldhelpverlening.

De vraag naar het belang van het gebouw en de vierplek in de wijk ervaart men in Tilburg als een thema van boven de rivieren. Er is in Tilburg nog maar één, recent (2012-2013) volledig gerenoveerd, gebouw voor de Protestantse Gemeente. Zoals hierboven beschreven ervaart men het als een onderdeel van het gemeentezijn om aan te sluiten bij plaatselijke initiatieven, die dan ook overal in de stad kunnen plaatsvinden. In het kader van 200 jaar Tilburg was er in 2009 een Interreligieuze dag, in 2011 de Nacht van de Religies en in 2013 opnieuw een Nacht van de Religies. Deze evenementen zijn opgezet vanuit de Raad van Kerken. Men probeert zo de oecumene te leven, contact te zoeken met migranten(kerken) en de interreligieuze dialoog aan te gaan. Ook is er goed contact met de burgerlijke gemeente in het Religieus Beraad. Naar aanleiding van de gebeurtenissen in januari in Parijs werden thema-bijeenkomsten over radicalisering gehouden in het Ronde Tafelhuis en in het Religieus Beraad was er overleg met een radicaliseringsdeskundige van de gemeente. De gemeente lichtte daarin ondermeer het restrictieve beleid toe en de programma's die men op scholen inzet om jongeren te informeren omtrent vrijheid van meningsuiting. Ook werd er een mars georganiseerd om de afschuw te tonen tegen zulke gewelddadige acties.

De interne ontwikkeling in de PG Tilburg behelst het nieuwe beleidsplan, dat in december 2015 door de kerkenraad zal worden bekrachtigd. Op de achtergrond van deze beraadslagingen speelde mee dat één van de predikanten in het voorjaar van 2016 met emeritaat zal gaan. Men heeft als uitgangspunt voor de gedachtenvorming het boek van Robert Warren gekozen, Handboek gezonde gemeente (2008). Men heeft nagedacht over de vraag waar je als gemeente voor wilt staan, en wat het uitmaakt dat je gemeente bent. Men gaat nu gemeentebreed in gesprek over de taken die door de predikant kunnen worden verricht, over taken die gemeenteleden op zich nemen en over taken/activiteiten die er in of door de gemeente niet meer gedaan kunnen worden. Aan de hand van de uitkomsten van dat gesprek worden een aantal scenario's aan de gemeente gepresenteerd over de toekomst van de gemeente en de personele bezetting. Men verwacht in januari 2017 de komende predikantsvacature vervuld te hebben.

Het jongerenwerk van de PG Tilburg is bij één van de predikanten ondergebracht. Het betreft een kleine maar trouwe groep jongeren. Er was een jongerengespreksgroep die ontstond nadat een predikant veel huisbezoek in de leeftijdscategorie had gedaan. Het ouderwerk is ondergebracht in het wijkwerk. De bezoeken worden door contactpersonen gedaan. De predikanten ervaren hun werk als missionair. Hun activiteiten zijn gericht op ontmoeten en verbinden.

Erica Scheenstra, 1 december 2015

STEDENTRIP 2015 - Zwolle

Voor de inventarisatie van het Stedentripbezoek aan de Protestantse Gemeente te Zwolle baseer ik mij op de volgende gegevens:

1. Een uitgebreid telefonisch onderhoud met dhr. G. Callenbach, voorzitter AK PG Zwolle, op 21 december 2015
2. Bezoek aan de website van PG Zwolle
3. Bezoek aan de Grote Kerk van Zwolle ter gelegenheid van de vergadering aldaar van het Netwerk Citykerken Nederland in het voorjaar van 2015.

De PG Zwolle bestaat uit zeven wijkgemeenten (Jeruzalemkerk, Sionskerk, Oosterkerk, Stinskerk, Emmaüskerk, Adventskerk, de Open Kring) op het zelfde gebied bevinden zich twee zelfstandige PG Gemeenten: de gereformeerde kerk te Berkum en de Evangelisch Lutherse Gemeente in de binnenstad van Zwolle. Op dit moment is er 8.3 formatieplaats aan predikanten en kerkelijk werkers.

Zowel de AK als de Wijkkerkenraden hebben een actueel beleidsplan, dat van de AK loopt tot 2016 en is te lezen op de website van de PF Zwolle. Meer dan tot voorkort wordt er door de wijkgemeenten samengewerkt. Het ministerie van predikanten ontwikkelt zich tot een team. Het mentaliteits- en modaliteitskarakter van de verschillende kerken vormt daar geen beletsel in, met uitzondering van de zelfstandige Gereformeerde Kerk te Berkum, die dan ook niet wezenlijk deelneemt in een bredere samenwerking. Ondanks de ontegenzeggelijke vitaliteit in de verschillende gemeenten is er toch krimp voorzien. Binnen vijf jaar zullen toch 3 gebouwen moeten worden afgestoten, en zal er in 2020 niet meer dan 6,6 formatieplaats overblijven.

De Grote kerk neemt in dit hele beeld een eigen positie in. De kerk is economisch verzelfstandigd in een Stichting, en heeft als opdracht gekregen een Stadskerk-rol te gaan vervullen, in samenwerking met andere protestantse kerken in de stad, zoals Luthers, Remonstrant, Vrijgemaakt en Christelijk Gereformeerd. De kerk moet grensoverschrijdend gaan functioneren ten behoeve van de stad als geheel. Muziek zal daar een belangrijke rol in spelen, organist Toon Hagen krijgt daarin een belangrijke plek. Er wordt vooral gemikt op dertigers en veertigers. De pastorale plek zal een pioniersfunctie zijn. De stad wandelt hier binnen, dat is al een feit geworden met een aandachtwand naar aanleiding van de aanslagen in het najaar. Die wand was elders ontwikkeld na de aanslag op de MH 17. De nieuwe functie van de Grote kerk lijkt door de andere partners van de PG welwillend te worden gedragen.

Samenwerking met andere denominaties is onderscheiden. Met de RK St. Michaëlsparochie is niet veel contact, die lijkt genoeg aan zichzelf te hebben om overeind te blijven; wel zijn er warme relaties met de Dominicanen die in Zwolle een klooster hebben. Contact met SKIN-kerken beperkt zich tot overleg met PERKI die diensten houdt in in de Oosterkerk, met welke wijkgemeente zij nauwe banden onderhoudt ; en met de Molukse gemeenschappen met wie de PG goede contacten heeft..

Contact met Moslims en Joden vindt plaats dankzij een al jaren bestaand overlegorgaan SLAG (Samen Leven Anders Geloven). Er wordt jaarlijks een gezamenlijke gebedsdienst gehouden. Er zijn contacten op diverse niveaus. Er bestaat een Podium voor kerken sterk afhankelijk van het persoonlijke charisma van de voorzitter Mink de Vries. Er lijkt geen onrust in Zwolle te zijn ontstaan naar aanleiding van zaken als Charley Hebdo en de andere aanslagen in Parijs. Er zijn voldoende contacten op basisniveau om verharding te voorkomen.

Bert Kuipers